

**Стилістичні особливості перекладу міжнародних документів
(на матеріалі законодавчої бази щодо захисту прав людини
та протидії торгівлі людьми)**

Ділове мовлення – це стилістичний різновид літературної мови. Цей термін є багатограним. Існує кілька видів ділового стилю: мова ділових документів, мова юридичних документів, дипломатична мова, мова військових документів [2: 4].

Міжнародні документи зобов'язують держави, які їх підписують, дотримуватись певних розроблених стандартів у своєму внутрішньому законодавстві і у повсякденній діяльності.

Стиль міжнародних документів не можна віднести лише до одного з цих видів ділового стилю. На це є свої причини. Наприклад, ООН включає в себе організації, які відрізняються одна від одної за тематикою та напрямком діяльності (Європейська Економічна Комісія ООН займається економічними, науково-технічними та політичними питаннями; Комісія ООН з торгівлі і розвитку – питаннями зовнішньої торгівлі та промислового співробітництва; Комісія ООН з прав людини – питаннями міжнародного права; Економічна і Соціальна Рада ООН – економічними, соціальними і політичними питаннями і т.д.). Крім того, діяльність тих чи інших міжнародних організацій охоплює, як правило, не одне, а кілька питань, наприклад поряд з юридичними розглядаються також і економічні та політичні питання [2: 10].

У міжнародних документах, які стосуються захисту прав людини та протидії торгівлі людьми, в першу чергу розглядаються юридичні питання, але, крім того, велика увага приділяється питанням соціального захисту населення, психології, суспільної моралі, економіки та ін.

Стиль різних міжнародних документів є неоднорідним. Це не мова науково-технічних текстів, законів чи офіційних документів у «чистому» вигляді. Якщо розглядати стиль міжнародних документів в цілому, то в ньому можна виявити цікаві поєднання найрізноманітніших стилістичних засобів.

Основними стильовими рисами мови міжнародних документів є логічність, об'єктивність, ясність, офіційність, беземоційність, точність, стереотипність, конкретність, узагальненість, строгість [1: 13].

Логічність виникає в результаті упорядкування мовних засобів, які функціонують відповідно до завдань реалізації даної стильової риси. Мовні засоби, які забезпечують логічність як стильову рису міжнародних документів, є найбільш помітними. Офіційний документ має ряд синтаксичних особливостей, які і створюють логічну послідовність висловлювання (мова йде про ускладнений синтаксис). Слід відзначити велику кількість складних речень у порівнянні з простими. Серед складних найбільше переважають складнопідрядні, так як у складносурядних спостерігається менша залежність між частинами [2: 10]. Наведемо приклад з Варшавської конвенції про заходи щодо протидії торгівлі людьми:

Each Party shall provide its competent authorities with persons who are trained and qualified in preventing and combating trafficking in human beings, in identifying and helping victims, including children, and shall ensure that the different authorities collaborate with each other as well as with relevant support organisations, so that victims can be identified in a procedure duly taking into account the special situation of women and child victims and, in appropriate cases, issued with residence permits under the conditions provided for in Article 14 of the present Convention [8].

При перекладі зберігається такий же ускладнений синтаксис. Цього вимагає традиційний стиль міжнародних документів:

Кожна Сторона забезпечує свої компетентні органи особами, які мають відповідну освіту й кваліфікацію для попередження й боротьби з торгівлею людьми, виявлення жертв цієї торгівлі і допомоги їм, зокрема дітям, і забезпечує співробітництво різних органів між собою, а також з відповідними організаціями підтримки, щоб жертви могли бути встановлені в порядку, який урахує особливе становище жертв - жінок і дітей, і, у відповідних випадках, могли отримати дозвіл на проживання на умовах, передбачених у статті 14 цієї Конвенції [3].

Серед підрядних речень переважають за частотою використання означальні і додаткові, потім умовні, причини, часу, місця [1: 12]. Прості речення зазвичай ускладнені інфінітивними, прислівниковими, герундіальними зворотами, вставними словами, в результаті чого вони значно подовжуються.

Наступною рисою міжнародних документів є офіційність. Тон офіційності надають документам мовні засоби, що створюють ефект нейтральності, строгості. В першу чергу необхідно зазначити виняткову роль лексичних засобів: слів нейтральних та книжних, запозичень. Широко використовується також спеціальна термінологія, що пов'язано з позалінгвістичними функціями тексту, тобто з профілем організації, питанням, що розглядається. Так, наприклад, для законодавчої бази щодо протидії торгівлі людьми характерна специфічна для цієї сфери лексика (*human trafficking* – торгівля людьми, *countries of origin* – країни-постачальниці живого товару, *countries of destination* – країни призначення, куди вивозяться люди, *countries of transit* – країни, через які здійснюється транзит людей, *forced labour* – примусова праця та багато інших).

Традиція, вимоги до стилю документів, які історично склались, змушують на міжнародних конференціях використовувати рідковживані вирази. До більшості з них в українській мові існують відповідники, вживання яких зумовлене традицією [2: 20]. Наприклад, *provisional agenda* – попередній порядок денний, *in*

faith thereof – як свідчення (чогось), *without prejudice to* – не залежно від, *as said down in* – як записано/затверджено, *subject to* – бути передбаченим, *private advisory* – особистий радник та інші. Дієслівні фразеологізми також відносяться до засобів створення офіційного тону документів. Серед найбільш розповсюджених: *to be under study* – розглядатись, вивчатись; *to receive an invitation* – отримати запрошення; *to express appreciation* – виразити задоволення; схвалення. Безособові речення також надають документіві офіційності. Наприклад: *the view was expressed that* – було виражено погляди щодо, *it was regretted that* – було виражено жаль, *note was taken of that fact that* – було відмічено той факт, що, *comments were made on* – були висловлені зауваження щодо.

Однією з основних рис офіційно-ділового стилю можна також вважати беземоційність. Для даного стилю є не характерною наявність емоційно забарвлених слів, слів з конотативним значенням. Не слід, однак, говорити, що такі засоби абсолютно відсутні в мові міжнародних документів. Так, наприклад, образність є найхарактернішою для підсумовуючих міжнародних документів, зокрема декларацій, тому що їх форма є менш регламентованою у порівнянні з іншими документами.

Promote women's economic independence, including employment, and eradicate the persistent and increasing burden of poverty [6].

Сприяти досягненню жінками економічної незалежності, включаючи зайнятість, і покласти край перманентно зростаючому тягареві бідності [5].

Як бачимо, при перекладі є бажаним, якщо це можливо, зберегти елемент образності. У даному випадку автор влучно підбирає українські відповідники англійських метафор. Якщо ж такого відповідника не існує, слід при перекладі використовувати нейтральну лексику, яка відображає зміст оригіналу.

Не менш важливою рисою стилю міжнародних документів є *точність*. Точність в офіційному стилі – це, перш за все, недопустимість двозначності, правильність передачі можливих смислових відтінків.

У міжнародних документах точність досягається шляхом використання іменників і частих їх повторів, з метою уникнення використання слів-замінників *that, one* та ін. Ця ж тенденція зберігається при перекладі.

Наведемо приклад зі статті 5 Конвенції ООН про права дитини:

States Parties shall respect the responsibilities, rights and duties of parents or, where applicable, the members of the extended family or community as provided for by local custom, legal guardians or other persons legally responsible for the child, to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the child, appropriate direction and guidance in the exercise by the child of the rights recognized in the present Convention [7].

Держави-учасниці поважають відповідальність, права і обов'язки батьків і у відповідних випадках членів розширеної сім'ї чи общини, як це передбачено місцевим звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за дитину, належним чином управляти і керувати дитиною щодо здійснення визнаних цією Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються [4].

Серед стильових рис міжнародних документів є такі, які не є постійними в будь-якому виді документів. Перш за все мова йде про ясність. Говорячи про ясність в різних типах офіційних міжнародних документів слід зазначити, що в деяких випадках ця стильова риса може зникати з певних причин. Перша з них пов'язана з певними завданнями комунікації: відомо, що метою офіційно-ділового стилю є зв'язок двох сторін договором, угодою, конвенцією тощо. Одна зі сторін може завуалювати висловлену думку свідомо, побудувати викладений матеріал таким чином, щоб приховати небажані нюанси і досягти певних власних цілей.

Іноді необхідно, навпаки, точно і лаконічно викласти свої позиції. В результаті досягаються тактичні цілі, але не розкриваються погляди на більш загальні питання. В таких випадках двозначні викладення інформації можуть бути більш вигідними і навіть необхідними.

В практиці міжнародних конференцій та зустрічей розробився своєрідний стиль – «дипломатична мова конференцій». Як правило, це довге, з різними дипломатичними нюансами висловлювання, суть якого, однак, може бути викладена без зайвого повторення слів та виразів, які не мають прямого відношення до питання [2: 31]. Наприклад:

Our delegation has the greatest sympathy for the proposal made by the distinguished delegate of ... However, it wishes to point out ... [9].

Можливе значення даного речення:

The proposal of delegation is not wholly without sense, but we disagree for the following reasons ...

Як видно з наведеного прикладу, основне значення речення приховане за красномовними виразами. На перший погляд фраза має позитивний зміст, який досягається першою частиною речення. Але він повністю нейтралізується сполучником *however*, недосвідченому читачу може здатись, що перша частина висловлювання дуже важлива і є основною, але спеціалісту зрозуміло, що зміст фрази необхідно шукати в другій частині. Цей висновок необхідно обов'язково враховувати як при усному, так і при письмовому перекладі, щоб не викривити стилістичний ефект.

Література

1. Зарума-Панських О.Р. Англійська лексика міжнародних договорів: структурні, семантичні та дискурсні особливості: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / – Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2001. – 20 с.
2. Калужная В.В. Стиль англоязычных документов международных организаций. – К.: Наукова думка, 1982. – 121 с.
3. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=994_858.
4. Конвенція ООН про

права дитини. – Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua/osvita/show>. 5. Пекінська декларація – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_507. 6. Beijing declaration. – <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform>. 7. Convention on the Rights of the Child. – Режим доступу: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>. 8. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. – Режим доступу: <http://polis.osce.org/library/f/2715/548/CoE-POL-RPT-2715-EN>. 9. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict. – Режим доступу: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc-conflict.htm>